

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 316.74:[378.018.43:378.4(477.82)]
DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i33.1052>

О. М. Кузьмук

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9729-1785>

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри політології та публічного управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки

В. В. Любчук

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7135-711X>

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри політології та публічного управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Л. М. Опейда

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3914-5250>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри політології та публічного управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Постановка проблеми. Пандемічна ситуація у світі й Україні вплинула на функціонування усіх сфер життєдіяльності. Пошук дистанційних форм, їхня адаптація до умов роботи організації або галузі нині є актуальними. Вища освіта Україна теж постала перед викликами пошуку оптимальних методів, засобів для ефективного формування освітнього простору, організації навчання, надання конкурентноздатних знань, умінь і навичок у нових освітніх умовах. Заклади вищої освіти пропонують своїм студентам різноманітні методи, програми, завдяки яким останні можуть навчатися. Потрібно зазначити, що поняття «дистанційне навчання» актуальним стало саме у період поширення коронавірусу. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» під дистанційним навчанням розуміється: «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1]. Така форма навчання набуває все більшої популяризації. Водночас дистанційна освіта постає альтернативою заочній формі навчання, оскільки дає змогу здобувачу вищої освіти отримувати знання у зручному для нього форматі без часових обмежень. Повертаючись до дистанційної форми навчання,

зауважимо, що заклади вищої освіти використовують власні можливості для формування й організації навчального процесу із максимальним збереженням якості освіти.

Аналіз останніх досліджень засвідчує, що заклади вищої освіти зацікавлені у вдосконаленні методів, засобів, дистанційної освіти. Якщо на перших етапах виникали значні труднощі технічного характеру, то сьогодні важливим напрямом постає оцінювання дистанційної форми навчання студентами, викладацьким складом із метою оптимізації отримання знань, умінь і навичок. Цій проблематиці присвячували свої праці А.Ю. Заболоцький [2], С.О. Сисоева, К.П. Осадча [3], Ю.В. Кліпа [4], А.А. Котвіцька, О.С. Овакімян, А.В. Волкова [5] та ін.

Мета публікації полягає у з'ясуванні думки студентів ВНУ імені Лесі Українки щодо можливостей та перспектив застосування дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Волинський національний університет імені Лесі Українки, як і інші українські вищі, теж прагне оптимізувати свою діяльність у межах нової суспільної реальності, тобто за умови карантинних обмежень. Було проведено опитування на тему: «Дистанційна освіта: реальний стан, виклики та перспективи», ініційоване та реалізоване дослідницькою групою соціологів Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Для реалізації дослідження було використано метод онлайн-опитування. Вибір такого методу зумовлений можливістю залучити всіх студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки до участі в опитуванні, опитування суцільне.

Онлайн-опитування проводилося навесні 2021 року, до участі запрошувалися всі студенти Волинського національного університету імені Лесі Українки. Всього в опитуванні взяли участь 903 студенти різних факультетів та освітніх програм.

Опитування торкалося переваг і недоліків дистанційної форми навчання порівняно із традиційною – очною, визначали, які саме методи та засоби дистанційного навчання є популярними у студентів, наскільки змінилася або залишилася незмінною роль викладача за такої форми навчання та з'ясували взагалі ставлення студентів до такого навчання. Отже, звернемося до результатів опитування.

На запитання «Як Ви ставитеся до запровадження дистанційної форми навчання у ВНУ імені Лесі Українки?» понад 60% відповіли «позитивно», дещо більше 20% – «швидше позитивно», дещо більше 7% – «негативно», менше 3% не змогли визначитися із вибором (рис. 1). Якоюсь мірою такі показники засвідчують, що студенти, апробувавши дистанційну форму, дійшли висновку, що у неї є низка переваг над очною формою.

Тому, відповідаючи на запитання: «Чи є на, Вашу думку, переваги дистанційного навчання над очним?», переважна більшість (понад 70%) опитаних студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки відповіла «так», трохи більше 12% так не вважають і у 13% це запитання викликало труднощі (рис. 2).

Наступні запитання мали на меті визначити переваги та недоліки дистанційної форми навчання.

Рис. 1. Ставлення студентів до запровадження дистанційної форми навчання

Рис. 2. Наявність переваг дистанційного навчання

Зокрема, перше місце у перевагах займає позиція «економія часу та коштів» – понад 80% студентів це відмітили. Очевидно, доїзд до навчання є справжньою студентською проблемою, водночас можливість навчатися дистанційно дозволяє зекономити гроші. Друге місце зайняла позиція «можливість поєднувати навчання та роботу». Сьогодні багато студентів змушені працювати, оскільки, по-перше, стипендіальний фонд досить малий і лише незначна кількість студентів отримує стипендію, по-друге, на багатьох освітніх програмах небагато державних місць, тому можливість працювати є необхідністю, щоб оплатити власне навчання на обраній спеціальності. Третє місце посіла позиція «можливість виконувати завдання у зручний для себе час», її обрало трохи більше 60% опитаних. Деякі засоби, на зразок Moodle, справді дають можливість студенту обрати зручний час для виконання завдання. Під час очного навчання нерідко деякі чинники можуть заважати сприймати навчальну інформацію, саме тому на четверте місце серед переваг дистанційного навчання студенти обрали «можливість сконцентруватися на меті та завданнях» – понад 30% опитаних так вважають. Близько 20% здобувачів вищої освіти вважають, що дистанційне навчання дозволяє уникнути впливу інших студентів, що

Рис. 3. Переваги дистанційної форми навчання

також сприяє покращенню сприйняття інформації та заняття загалом. Близько 15% студентів побачили перевагу дистанційного навчання ще й у тому, що можна пасивно брати участь у навчальних заняттях, очевидно, це стосується передусім технічних можливостей, таких як вимкнення звуку та зображення (рис. 3).

Попри низку переваг дистанційного навчання, опитані студенти відмітили і низку її недоліків. Проаналізуємо п'ять найбільших недоліків такої форми навчання. На першому місці – «технічні проблеми участі у навчанні (нестійкий інтернет)», це визнали більше половини учасників. Цей недолік досить складно усунути, оскільки він не залежить ні від студента, ні від викладача. На другому місці опинилася позиція «виникають проблеми зі здоров'ям», це зауважило понад третина опитаних. Проблеми зі здоров'ям стосуються насамперед погіршення зору та постави. Дистанційна форма також виявила таку проблему, як почуття належності до студентської групи, зрештою, відчуття себе студентом. Майже третина опитаних не змогла відчути себе у студентському колективі. Отже, особиста присутність (очна) є важливою для студентів. До суттєвих недоліків дистанційного навчання здобувачі вищої освіти віднесли також «труднощі у сприйнятті лекційного матеріалу» (22,3%) і «труднощі виконання завдань на практичних, семінарських і лабораторних заняттях» (майже 21%). Щодо останньої позиції, то було розпорядження ректора про можливість очного проведення занять, якщо це необхідно при дотриманні карантинних обмежень (рис. 4).

Рис. 4. Недоліки дистанційної форми навчання

Дистанційна форма навчання передбачає використання онлайн-ресурсів. Що стосується платформ і програм, то більшість опитаних студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки (понад 96%) вказали Zoom, на другому місці – Moodle (майже 70%), водночас Office 365 (Iteams), Google Meet (Google class) обрали дещо більше 36% (рис. 5).

За очної форми навчання вагому роль продовжує виконувати викладач. Ми поцікавилися у студентів вишу, яку роль він відіграє за дистанційної форми.

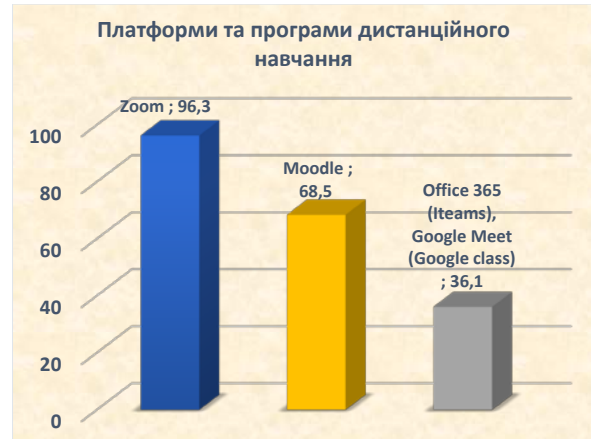

Рис. 5. Платформи та програми дистанційної форми навчання

Більше половини опитаних студентів вважають, що роль викладача у дистанційному навчанні є незмінною, майже для третини здобувачів вищої освіти викладач – це і транслятор, і консультант, 9% стверджують, що «пріоритетною роллю викладача у дистанційному навчанні є роль транслятора інформації», про те, що викладач – це «консультант», говорять дещо більше 3%, і менше 2% заявляють, що викладач передусім – це «контролер», близько 5% не визначилися із відповіддю на це запитання (рис. 6).

Рис. 6. Роль викладача у дистанційній формі навчання

Також ми поцікавилися, наскільки об'єктивним є оцінювання студентів під час дистанційної форми навчання. Понад 75% опитаних дали ствердну відповідь. Отже, така форма навчання не погіршує систему оцінювання. Не згодні з такою думкою близько 9% опитаних, майже 15% не визначилися.

Більшість вишів розуміють, що пандемія та карантинні умови вплинули загалом на систему організації навчального процесу, і є необхідність це враховувати у майбутньому. Близько 20% опи-

таних хотіли би навчатися дистанційно, лише очну форму обирають близько 6%, змішану форму вважають оптимальною майже 14%, водночас майже 60% зауважують, що навчання залежить від обставин, тому згодні прийняти умови вишу (рис. 7).

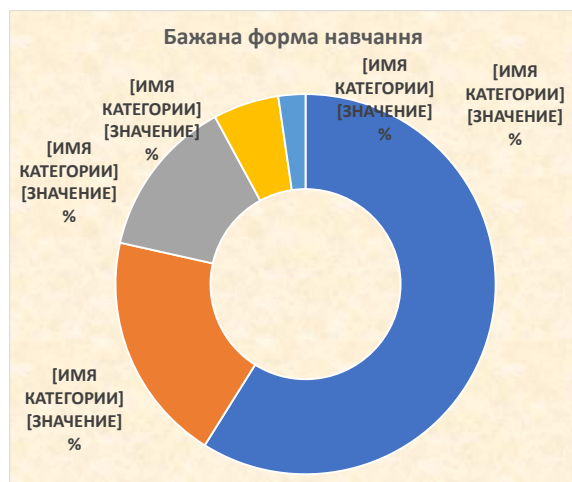

Рис. 7. Бажана форма навчання (на думку студентів)

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Загалом учасники опитування засвідчили, що дистанційна форма є прийнятною у закладі вищої освіти поряд із очною. Вона має низку як переваг, так і недоліків. Деякі з переваг і недоліків є досить суб'єктивними та можуть змінюватися, але деякі є незалежними та потребують коректування ззовні. Застосування різних програм і платформ дистанційного навчання сприяє засвоєнню студентами навчального матеріалу, принаймні більшість із них вказали на об'єктивність оцінювання власних знань. Та, попри загалом позитивне ставлення до дистанційної форми навчання, лише близько 20% опитаних вважають, що навчання має бути лише дистанційним. Безумовно, розвиток онлайн-технологій сприятиме і поширенню застосування інших інтернет-ресурсів у навчанні вишів, але цьому вже будуть присвячені інші наукові розвідки.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Сучасний стан дистанційного навчання у ВНЗ України. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля*. 2016. № 1 (11). Вип. I. С. 221–225.
3. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70. № 2. С. 271–284.
4. Підвищення ефективності дистанційної освіти студентів: міжнародний і вітчизняний досвід. *Вісник університету банківської справи*. 2017. № 2 (29). С. 92–96.

5. Особливості організації навчання в умовах загальнонаціонального карантину на прикладі досвіду Національного фармацевтичного університету. *Фармацевтичний часопис*. 2020. № 2. С. 84–91.

Анотація

Кузьмук О. М., Любчук В. В., Опейда Л. М. Перспективи застосування дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти на прикладі досвіду Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Стаття.

Стаття присвячена вивченню особливостей запровадження дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти. Представлені результати онлайн опитування студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки. Всього опитано 903 студенти різних факультетів та освітніх програм. Як показали результати опитування, більшість студентів позитивно ставляться до запровадження та проведення навчальних занять у дистанційній формі. Опитані також стверджують, що дистанційна форма має низку переваг і недоліків. Зокрема, до основних переваг дистанційного навчання студенти віднесли такі: «економія часу та коштів», «можливість поєднувати навчання та роботу», «можливість виконувати завдання у зручний для себе час», «можливість сконцентруватися на меті та завданнях» і «можливість пасивно брати участь у навчальних заняттях». Водночас дистанційна форма має низку недоліків, на які звернули увагу опитані студенти: «технічні проблеми участі у навчанні (нестійкий інтернет)», «виникають проблеми зі здоров'ям», «відсутність почуття належності до студентської групи», «труднощі у сприйнятті лекційного матеріалу», «труднощі виконання завдань на практичних, семінарських і лабораторних заняттях». Як показало опитування, найпоширенішими програмами та платформами дистанційного навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки є Zoom, Moodle, Office 365 (Teams) і Google Meet (Google class). Щодо ролі викладача, то понад половина опитаних вважає її незмінною. Щодо бажаної форми навчання, то лише близько 20% респондентів хотіли би навчатися виключно дистанційно, близько 14% хотіли би, щоб навчання у виші було змішаним, а майже 60% згодні навчатися залежно від прийняття рішення вишу. Такі результати показують, що студенти готові до змін, до засвоєння інформації у дистанційній формі, але у поєднанні з очною формою.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, здобувачі вищої освіти, заклад вищої освіти.

Summary

Kuzmuk O. M., Liubchuk V. V., Opeida L. M. Prospects for the use of distance learning in higher education on the example of the experience of Lesya Ukrainka Volyn National University. – Article.

The article is devoted to the study of the peculiarities of the introduction of distance learning in higher education. The results of an online survey of students of the Volyn National University named after Lesya Ukrainka are presented. A total of 903 students from various faculties and educational programs were interviewed. According to the results of the survey, most students have a positive

attitude to the introduction and conduct of distance learning classes. Respondents also claim that the remote form has a number of advantages and disadvantages. In particular, the main advantages of distance learning students included: “saving time and money”, “the ability to combine study and work”, “the ability to perform tasks at a convenient time”, “the ability to focus on goals and objectives” and “the ability to passively participate” in training sessions. At the same time, the distance form has a number of shortcomings that the interviewed students pointed out: “technical problems of participation in learning (unstable Internet)”, “health problems”, “lack of sense of belonging to the student group”, “difficulties in perceiving lecture material”, “Difficulties in performing tasks in practical, seminar and laboratory classes”.

According to the survey, the most common distance learning programs and platforms at Lesia Ukrainka Volyn National University are Zoom, Moodle, Office 365 (Iteams) and Google Meet (Google class). As for the role of the teacher, more than half of the respondents consider it unchanged. Regarding the desired form of education, only about 20% of respondents would like to study exclusively at a distance, about 14% – would like higher education to be mixed, and almost 60% agree to study depending on the decision of the university. These results show that students are ready for change, to learn information remotely, but in combination with full-time.

Key words: distance learning, distance education, applicants for higher education, higher education institution.